

Univerzita Hradec Králové – Pedagogická fakulta

Katedra kulturních a náboženských studií

Hodnocení bakalářské práce

Posudek oponenta práce

Jméno autora: Katja Stojnšek

Název práce: Symbolická interpretace filmu Svatá Hora

Vedoucí práce: Mgr. Jana Karlová, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Radek Holcepl

Téma práce je v literatuře:

Jazyková a stylistická úroveň práce: Výtečná úroveň angličtiny po stránce gramatické přesnosti, širší slovní zásoby i stylistických postupů charakteristických pro odborný akademický styl. Snad jen pro angličtinu příznačných konstrukcí v trpném rodě by mohlo být užíváno častěji na úkor autorského plurálu „we“.

Rozsah práce: 38 stran

Použitá literatura: Přiměřený rozsah sekundární literatury v rozmezí od klasiků oboru (Geertz, van Gennep, Turner, Ortner) přes současné autory zahraniční (Bacon, Hudson, White) až po badatele působící na katedře (Karlová, Burda). Chvályhodné je i přihlídnutí k autorské reflexi, kterou je kniha Alexandra Jodorowského, režiséra filmu Svatá Hora.

Citace v textu: Plně odpovídají všem nárokům kladeným na akademický text.

Formální stránka práce: Členění textu do oddílů, kapitol a odstavců plně vyhovuje požadavkům kladeným na bakalářské práce.

Úroveň závěrečné práce: Standardní bakalářský projekt špičkové technické kvality, který si ovšem vzhledem k tematizování prolomené „čtvrté zdi“ ve filmu pozoruhodně málo všimá teoretické sebereflexe na úrovni vlastní akademické produkce.

Cíl práce: Cílem práce bylo zodpovědět dvě otázky (viz s. 35):

1. Je možné použít teorii „Key Symbols“ Sherry B. Ortner publikované roku 1973 k interpretaci filmových symbolů?
2. Je kombinace shora uvedeného přístupu s hermeneutikou vhodná pro smysluplnou interpretaci v případové studii filmu „Svatá Hora“ z roku 1973?

Konkrétní náměty, připomínky nebo otázky vyžadující doplnění u obhajoby:

Pokud je tolik pozornosti a prostoru věnováno metodologické přípravě na interpretaci filmu jako média, které vzniká interakcí mezi promítaným artefaktem a sledujícím divákem, pak by adekvátním myšlenkovým krokem byla také reflexe vztahu mezi předkládaným textem a jeho čtenářem. Výrazně postrádám tento směr úvah zejména z toho důvodu, že interpretovaný film je proslulý především svým provokativním závěrem, v němž je divák vyzván, aby nebyl vězněm, aby opustil Svatou Horu, protože skutečný život ho očekává. Tímto „skutečným“ životem je v případě autorky bakalářské práce i smysluplnost a přínosnost její tvorby v síti vztahů s dalšími lidmi.

Předkládaná práce se vyznačuje velice pokročilou akademickou technikou, tedy dovedností vyrobit text požadovaných parametrů. Z hlediska Aristotelovy klasifikace vědění by se jednalo o bezpečné ovládnutí řemesla výroby textu, tj. poetické vědění. Praktické vědění se týká působení na jiné lidi jak vlastnickým vedením hospodářství na svém panství, tak občanským jednáním v rovnostářském státě. Naopak theoria, tedy názor, se týká vědění o věcech člověkem neměnných, které lze pouze přijmout, o poznání pro poznání samotné, pro řádnou orientaci v realitě. Theoria ovšem také znamená samostatné nahlédnutí ve smyslu proslulého Platónova 7. listu. Krušné roznícení ohně poznání...

Proměna zloděje a vyvrhele v učedníka, společenského exkrementu ve zlato, byla do jisté míry umožněna zhlédnutím odrazu sebe sama ve skleněné nádobě použité Alchymistou. Pokud je cílem předložené bakalářské práce opravdu jen ohledat možnosti nasednutí načtené teorie na shlédnutý film, pak není reflexe dokonána rozbitím skla alchymistické/akademické/filosofické nádoby, ale pouhým přiřazováním kýmsi jiným vydestilované teorie (Ortner, Genep, etc.) na jednotlivé scény filmu. Postrádám úctu k celistvosti filmového díla, k smysluplnosti a k plnému dosahu jeho poselství. Významnější než porozumět mu a osvojit si ho pro život se zdá v předkládané bakalářské práci osvědčit schopnost formálně dokonalým způsobem předvést řemeslnou zdatnost v poslepování tříště kompatibilních elementů vědecké teorie a umělecké vize.

Pokud má ovšem interpretace vnášet do lidské reality přidanou hodnotu, povyšovat prožitek uměleckého díla na novou rovinu, pak by se mělo jednat spíše o vědeckou literaturou poučené vyvozování vlastních vhlédů a závěrů (docta ignorantia sui genesis?). Akademická reflexe symbolů by měla budovat most mezi snovou surrealitou a bdělou realitou, nikoliv jen mezi surrealitou tradičních symbolů (kultovní film) a surrealitou tradiční reflexe (religionistická klasika). Když je práce zaměřena metodologicky, pak se může buď reflexe pouze simulovat nebo skutečně stimulovat, pouze imitovat nebo skutečně emitovat. Dojem z předkládané práce je spíše na způsob pozorování hry stínů na stěně platónské jeskyně. Není divu, vždyť není nic příjemného být vytržen

ze svého místa na světě a vláčen kamenitým dnem kamsi vzhůru do oslepujícího světla pravého poznání vlastní dosavadní nedokonalosti, nehotovosti.

Právě tuto úlohu vyvlékání zastává ve filmu Svatá Hora Alchymista, který svléká, stříhá, myje, vězní, vaří a vůbec všelijak jinak vyvádí z dosavadní situace své svěřence. Vysvětluje zloději, který se snažil vloupat do jeho věže, že on sám se může stát zlatem – když připustí, že je výkalem. V jakém slova smyslu je předkládaná bakalářská práce exkrementem? Jak se může stát zlatem? Nakolik je univerzita alchymistovou věží, dílnou bytostné transformace? Toto jsou otázky, které by byly právy duchu vyprávění, a ne jen vypravěčským prostředkům Svaté Hory. Kdo vstupuje na akademickou půdu, stává se z hlediska ekonomické logiky trhu vyvrhelem, dokonce příživníkem na daních ekonomicky aktivního obyvatelstva. Vždyť vytváří jen texty, které čtou povětšinou jen ti akademici, které k tomu nutí jejich povinnosti stanovené katedrou nebo redakcí odborných časopisů – vedoucí, oponenti, recenzenti. Z hlediska politické logiky státu se stává akademik také vyvrhelem, disidentem, který místo upevňování ideologické jednoty státu podněcuje kritickou reflexi a subverzivní distanci od politických či diplomatických priorit vládnoucí elity. Akademická obec je na hovno ekonomicky i politicky.

V jakém slova smyslu se může stát zlatem? Jakou proměnou může projít bakalář pod vedením či vlečením svého mistra oboru transkulturních studií? Je naše stolice prostředím, kde platí, že *„ducunt volentem fata, nolentem trahunt“*?

Jaký je osud autora předkládané práce a dokáže jej nahlédnout a podat o něm zprávu jako dávní pozorovatelé olympijských her? Zajímavé je svědectví Diogena Laertia (VIII,8) o „teoretické“ metafoře Pýthagorova filosofování:

„Život prý přirovnával ke shromáždění při hrách. Jako tam totiž jedni přicházejí soutěžit, druzí za obchodem a třetí, ti nejlepší, jako diváci (theatai), tak se v životě rodí otrocké duše jako lovci slávy nebo bohatství, ale filosofové jako lovci pravdy.“

Považuje autor akademický / teoretický způsob života za ten nejlepší? Ztotožňuje se s Alchymistou určeným závěrečným posláním hlavního hrdiny Svaté Hory, který má učit svou rodinu a vlast to, co se dozvěděl v průběhu své duchovní proměny, a změnit tak svět? Autor práce sice v Závěru přiznává v obecné rovině, že se *„rozhodl nezaměřit se jen na socio-kulturní perspektivu, ale vystavit sebe sama hlubší reflexi fenoménu porozumění – pojmut film jako promítání mezi promítaným na plátno a filmovým divákem“*. To není hlubší, ale naopak přejatá a mělká rovina porozumění.

Mělčina předstírané hloubky je bažinou, do které zabředla nejen tato práce, ale do značné míry vůbec celá akademická produkce. Takto se k tomuto tématu korespondenčně vyjádřil doc. Radek Chlup z ÚFAR FF UK:

„Hloubka je studna, do které si člověk občas spouští vědro pro vodu, ale nechtěl by v ní žít. Proto jsem nakonec nějakých patnáct let strávil tím, že jsem se učil z hloubky dostávat na povrch. Dnes už jsem plně zabydlen na povrchu a hloubka je pro mě jen jednou z jeho dimenzí. Vlastně do ní vůbec nesestupuju, pracuju jen s povrchem (celý oficiálně akademický svět je povrch) – ale snažím se to dělat tak, aby skrze tuhle práci s povrchem probleskovala hloubka.“

Ano, zdá se, že nám nevonní duchovní proměna. Předstíráme raději, že už jsme pochopili závěrečnou lekci o nutnosti vrátit se zpátky do reality, dosáhnout věčnosti skrze lásku, učít, a tak měnit svět. Možná ale teprve zvracíme ze zápachu šamanových nohou, a dokud si nepřiznáme, že máme za trest Zasvětitel zlámané nohy a potřebujeme je zhojit, tak se nedostaneme dál na duchovní cestě. Právě nohy jsou nejnižší, nejhlouběji v lidském těle, až tak hluboko se člověk musí sklonit, aby mohl právě po vlastních nohou vystoupat vzhůru na vrchol hory.

Autorka práce sice na obecné rovině deklaruje, že *„jako film překračuje různé hranice a omezení (boundaries), prolamuje čtvrtou zeď nebo útočí na diváka různými symboly a referencemi, my bychom měli uznat, že sledování a přemýšlení o filmových tématech a jejich konotacích vůči našemu světu může sloužit jako skvělý způsob jak porozumět nám samým, našim hodnotám, tou jak vnímáme řád a jaké je naše vnímání světa – tak nás vyzývá k prolomení našich vlastních hranic a omezení (boundaries).“*(s. 34)“... ale konkrétně tak ve svém textu nečiní. Předstírá probleskování hloubky jejím povrchním pochválením a přispívá tak k šíření akademického sebeklamu, že se lze umýt bez namáčení.

Pokusil jsem se zlámat štítivé poutnici nohy, čímž se stavím do úlohy Zasvětitel, útočím tedy i na způsobilost vedoucí práce. Asi se ze mě pozvrací... nebo ji jen postmoderně hravým způsobem pobavím, jako vyvrhel stojící mimo ekonomická pouta a omezení fakulty si mohou dovolit vyslovit nahlas v textu, co jinak jen šeptá a nad čím se hihňá v kuloárech. Brát umělecké iniciační dílo nebo bakalářskou práci vážněji než ekonomicko-akademický provoz kapitalistického 21. století je přeci holé šílenství... to by člověk už mohl rovnou začít pálit peníze! :))

Valpuržina noc už skončila, je třeba dodržet deadline nahrání posudku do systému.... nebo snad přece jen existuje skutečná Věž alchymistů v Hradci Králové?

Výsledné hodnocení: nejlepší, protože v úplné nahotě ukazuje to nejhorší

Datum: 7. 6. 2023

Podpis: Radek Holcepl, v.r.